

מושג הפנטזיה

כאשר דנים בקליין, יש להזהריל במושג הפנטזיה, המזהוה את טבור מערכת הנפש-גוף שהיא מתארת. פנטזיה [phantasy]¹ לזידה של קליין (1952a) הינה הייצוג הנפשי של דחף. דחף כשלעצמו הוא ישות ביולוגית, ולפיכך פנטזיה היא הייצוג הנפשי של הביולוגיה של הפרט. הדחף צריך לעבור סוג כלשהו של התמרה על-מנת ליצור "הולדות נפשיות" (אייקס, 1952) – כלומר, פנטזיות. היחידה המתקדמת של הנפש, האחריות להתמרה זו, הינה הסתמי. דהפיס, כחלק מן הביולוגיה של הפרט, נכחדים מאז הלידה, והסתמי מבצע את פעולת התמרה שלו למן ההתחלה. על-מנו של התינוק שנוולד זה עתה הינו עולם גופני בראשיתו, והפנטזיה מייצגת את ניסיונותיו של התינוק להתמודד אידיעים גופניים לצורה נפשית. אף עם הכניסה לבגרות, לעולם אין הפנטזיה מאבדת את הקשר שלה עם הגוף. בהתקוותה אחר עקבות תוכן הפנטזיה, תמיד נגיע, בסופו של דבר, למחשבות ולרגשות הנוגעים לפעולות ולתפנים של גופו של הפרט ביחס לפעולות ולתפנים של גופו של האחר.

תפיסת הדחף של קליין נובעת מהגדרתו של פרויד (1905) את הדחף כ"דרישה המופעלת [על-ידי הגוף] כלפי הנפש לפעולה" (עמ' 168). לזידה של קליין, ב"דרישה" של הגוף מוצפן מידע אשר הנפש (ביחוד הסתמי), כקולטת, מתמירה לתופעה נפשית בעלת תכנים מסוימים.

חלק גדול ממה שמרכיב את מזגו המורש של הפרט מופיע במישור הפסיכולוגי באמצעות פעולת הדופים. האם פורש הדבר כי לתינוק מהשבת מוקדשות אותן הוא חושב מלבמהחלה? זו תהיה, ללא ספק, תיאוריה פסיכולוגית רופפת. לרוע המזל, צומת זה הוא המקום בו לעתים קרובות מאור, פוטרים את התיאוריה הקלייניאנית כבלתי מתקבלת על הדעת. אנליטיקאים רבים אינם רואים כל טעם לדבוק בתיאוריה הנכבדת מן ההנחות שהתינוק נולד עם רעיונות שאינם נובעים

1. אנליטיקאים אגולים, ביחוד הקלייניאנים, נפו להשתמש בטרמי של חס לפנטזיה (phantasy). אייקס (1952) חשב כי הטרמי של חס מתקשר יותר לממד הבלתי-מודע של זרעיו, בעוד שבפנטזיה ב"ח (fantasy) יש להשתמש בוח לזמט החלוט-בהקין, המדרת יותר, של קבוצת פעילויות נפשיות אלה. אנליטיקאים אמריקאים לא-קלייניאנים מעלים לא השתמשו בטרמי זה. למרות שסטראיי משתמש ב"Standard Edition באופן בלתי כטוב של חס לפנטזיה, אנליטיקאים אמריקאים השתמשו רק בטרמי של f. בספר זה, אשתמש בטרמי שאומץ על-ידי האנליטיקאי שעבודתי נודת. ושתד המהומת: לצורך הבהרה בין המרגים בהורגם העבר, תרגמנו phantasy כפנטזיה, ב"ח, ו"fantasy כפנטזיה, ב"ס"א.

2. דחף, פנטזיה, ומבנה עומק פסיכולוגי בעבודתה של מלאי קליין

אם אתה עוסק בטיפול פסיכואנליטי בילדים, עלך לפגוש את מלאי קליין... היא אומרת דברים שאולי הם אמת ואולי לא, ואתה תצטרך לגלות זאת בעצמך, משום שבאנליזה שלך אתי לא תקבל את מה שמלמדת מלאי קליין.

- אגרת מנ"מס סטראיי אל המטופל שלו, חוגל וניקוט

אף כי חלק ניכר מן האנליטיקאים בעולם הם אנליטיקאים קלייניאנים, עיין רציני בעבודתה של מלאי קליין לא היווה חלק משמעותי מן הדיאלוג המכונן את ההשיבה הפסיכואנליטית האמריקאית. לעתים קרובות מדי, כאשר מתרחסים לתיאוריה של קליין, פוטרים אותה לאתר סקירה קצרה בשל רעיון "רופף" כזה או אחר, כגון תפיסתה של קליין את דחף המוות, לוח הזמנים ההתפתחותי שלה, או תיאוריית הסכנה שלה.

למרות שאיני קלייניאני ויש לי חילוקי-דעות רציניים באשר להיבטים רבים של עבודתה של קליין, מטרתו היא להציג את דרך השיבה שלה באופן שיאיר את ההשפעה החשובה של רעיונותיה על התפתחות השיבה הפסיכואנליטית מחוץ לארצות-הברית. במיוחד הייתה לקליין השפעה רבת עוצמה על התפתחות תיאוריית החסי האובייקט הברישית, מתוך דחייתם של רעיונותיה, לא פחות מאשר מתוך קבלתם. את עבודתם של וינקוט, פיירברן, גנטריפ ובאלינט יש להבין, בהלקה הגדול, כהגובה לתיאוריה הקלייניאנית. הרעיונות של קליין והתגובה עליהם מכוננים חלק ניכר מן הדיאלוג שבבסיס התפתחות תיאוריית החסי האובייקט. מי שמעולם לא אימץ אל זיקן, ולו אף לדג, את רעיונותיה של קליין, לא יוכל לתפוס את הדינמיקה של דיאלוג כזה. יש להבין את התיאוריה של קליין כדי לנע אל מעבר לה.

מאמין כי ניתן למצוא תשובה על-ידי הקבלה למושג מבנה העומק הלשוני של חומסקי (1957, 1968). תינוקות אינם נולדים יודעי צרפתית, אנגלית, רוסית או כל שפה אחרת, אך בסביבה רגילה ועם כישורים מולדים רגילים, כל תינוק לומד לפחות אחת מן השפות המדוברות כיום על פני כדור-הארץ. לפי חומסקי, זה פשוט כלתי-אפשרי שאדם יסיק את המבנה הדקדוקי של השפה ותפעל אותו, ללא מערכת קיימת-מראש, המאפשרת לכרור מתוכה את שפע הצלילים להם הוא נחשף ולאנגם. חומסקי מתיתחם למערכת זו, לציפוף זה, כאל "מבנה העומק" של השפה הפרט אינו צריך, וגם אינו מסוגל, ליצור דקדוק. התינוק נולד עם צופן המוכנה בתוך אפנתם-התפקוד של המנונונים התפניתיים, הקוגניטיביים והמטוריים שלו. מנגנונים אלה קובעים כי התינוק יארגן נתונים חושיים ויהפוך אותם לבעלי-משמעות לשונית באופן מטרים מאור. במילים אחרות, התינוק יארגן גירויים שמיעתיים בדרך שנקבעת מכות הצופן המולד.

ההנחה שבבסיס מושג מבנה העומק של חומסקי היא כי בני-אדם אינם מארגנים את החוויה באופן מקורי. אין דבר הנתפס בחושינו כשהוא שרי חודש לחלוטין, כלומר, חופשי מפחד-קונפיציות, מסכמות קיימות-מראש, מפעולות קיימות-מראש לארגון הנתפס. משמעות אינה יכולה להחולל יש מאין. הכנות דומות ביותר של עיבוד החוויה כמנוחים של מבנים טבעיים-מראש פותחו על-ידי ג'קובסון ודה-סוסיר בתחום הפסיכולוגיה לוי-שטראוס בתחום האנתרופולוגיה, ופיאזה בתחום הפסיכולוגיה ההתפתחותית.

נפתח בדוגמה בסיסית של מערכת טבעי-מראש לארגון הנתפסה החושית; תפיסת הצבע האנושית אינה רק בגדר קליטה סבילה של נתונים חושיים המרתם לחוויה חזותית. הצבעים הראשוניים, הנתפסים כהקבצים מובחנים ונפרדים, הינם תוצרי סכמה קיימת-מראש, באמצעותה מקפץ האדם קטעים מסומים של רצף אורכי-גל של האור שדרותיים וגם אוניברסליים לכל בני-האדם. הם התוצר של האופן בו אנו מארגנים את רצף אורכי-הגל, כאשר כל אורד-גל שונה מן הבא אחריו במידה קבועה של אנרגיה. כולנו מחלקים את קשת הצבעים בדיוק באותו אופן (למעט עיווי צבעים) בגלל סכמה ביולוגית קיימת-מראש, כה אנו משתמשים לארגון תפיסותינו.

ברומה לכך, האופן בו אנו מארגנים צלילים לפונמות (יחידות הצליל הכסיטיות מהן נבנות מילים) אינו רק בגדר קליטה סבילה של סדר

מהתנתות, וכי התינוק מסוגל לחשוב ככך מלידתו באופנים שפיאזה הראה כי אינם אפשריים עד לשלב מאוחר הרבה יותר בהתפתחות. עם זאת, לפני שנפטור את כל מערכת החשיבה הקלייניאנית על בסיס זה, כדאי להקשיב בתשומת לב ללשונם של הקלייניאנים, כדי לבדוק אם ברעיונות רופפים לכאורה כגון אלה יש היגיון מנקודת מבט כלשהי.

כמאמרה הקלאסי על הפנטזיה (1952), כותבת אייזקס, לעתים נטען כי פנטזיות בלתי-מודעות כמו זו של "קריעה לגורים ושל השדה" לא יעלו בדעתו של הילד לפני שרכש את הידע המודע כי קריעת אדם לגורים פירושה להרוג אותו או אותה. השקפה כזו אינה תואמת את המקרה. היא מתעלמת מן העובדה כי ידע כזה טבע ביצרי הגוף כאמצעי של הדהף, במטלת הדהף, בעוררות של האיבר, כלומר, במקרה זה, הפה.

הפנטזיה כי יצריו מלאי-הלהט יהרסו את השד אנה מחייבת כי התינוק יראה אכן באופן ממשוי אובייקטים נאכלים ונחדסים, ויגיע אז למסקנה כי גם הוא יכול לעשות זאת. מטרה זו, התייחסות זו לאובייקט, טבועה בטיבו ובכיוונו של היצר עצמו וברגשות המתקשרים אליו (נעמי 93-94).

אייזקס מציעה כאן כי הרעיון של קריעת אובייקט לגורים אינו נלמד, אלא מהותי למטרותו של האובייקט. קליין מדגישה אותה נקודה, כאשר היא מייחסת את הידע של התינוק על השד, עוד לפני שפגש בו, ל"מורשת פילונגוסית" (1952a, עמ' 117, הערת-שוליים). בתפיסה זו של הדהף הרחיבו הקלייניאנים את מושג המטרה משימוש המקורי של פרויד (1905, 1915a). לפי מטרת הדהף היא פריקת מתח. השימוש של אייזקס אינו בלתי תואם לזה של פרויד, אך הוא מרחיק מעבר לו ומצויר כי מטרת הדהף, בכל מקרה נתון, מאופיינת על-ידי סוג מסוים של התנתות אובייקט, המכללת איכויות רגשיות ורעיוניות מסוימות, שאינן תלויות בהתנתות ממשית עם אובייקטים.

מבנה עומק פסיכולוגי

אם התינוק אינו נולד עם מחשבות, כיצד הוא מגיע לידיע"ת? הנה של האובייקטים, אם לא בעקבות התנסות? הקלייניאנים אינם מצייעים תשובה לשאלה זו, מעבר לרעיון של "מורשת פילונגוסית" (קליין, 1952c). אך אני

המחשבות
האובייקטים
התנתות
המורשת
הפילונגוסית
הקלייניאנית
המורשת
הפילונגוסית
הקלייניאנית
המורשת
הפילונגוסית
הקלייניאנית

"כרזת של האני - המשקף את האיוון בין שני ההתפים - נקבע, אני מאמינה, באופן מולד" (Klein, 1958, עמ' 238-239). בהתחמתי בפרדגמה של הצפנים המקבילה למבנה העומק של השפה, הייתי מנסה-מחושש את הדיעונוה של קליין כן: המיון היחסי, הטובע-מראש, של דחפי החיים המיוון², הוא הקובע העיקרי על איזה צופן יסתמך הנינוק בפירוש החזיה. לחזויה המפורשת בהתאם לדרך המות תיחת משמעות תקופנית ומסוכנת³, בעור חוויה המאורגנת כמותי דחף החיים טובן במונחי משמעות של שיפוח ואהבה.

תפקיד ההתנסות הממשת עם האם הינו חשוב, אך משני: המידה בה ניתן לשמר את כוח האני ולהגבירו מושפעת חלקית מגורמים היעיוניים, ביחוד, יוסה של האם כלפי התינוק. עם זאת, אפילו כאשר דחף החיים והיכולת לאהבה שולטים, יעדים הרסניים נדיין מופנים כלפי חוץ ותורמים ליצירת אוביקטים רודפניים ומסוכנים, המופנמים-מוחדש (Klein, 1958, עמ' 239).

החוויה הממשת עשויה להמוך באופנות דחפית (instinctual model) של ארגון החוויה, אך היא אינה יוצרת את האופנות בה מפורשת החוויה. למשל, תשך מהמשך יעניק עצמה רגשית לפרשנויות הנרונות בהתאם לדחף המוות. תשך ממשי יאשר את המוכנות של הנינוק לחוות את האוביקט שלו כמסוכן. תחושת הסכנה אינה נוצרת בשל החשך; סכנה אמיתית פשוט מאשרת את ציפיינו של הנינוק לקיומה של סכנה כזו. יתר על כן, ציפיה כזו לסכנה לא תופרך לחלוטין בהיעדר סכנה ממשת.

2. חקר התפיסה הקלייניאנית של דחפי החיים המוות מצוי מעבר לשוחר הדין הנכונה. באופן מאד סבמטי, המניעים הפסיכולוגיים המקשרים לדחף החיים כוללים את האהבה, המיניות, וחיפוש האור-החוקקות והיציצה, בעוד המניעים המקשרים לדחף המוות כוללים ויסות, פירוק, צרות-יען ועיונות. בתחילת, הנינוק חווה תחושת סכנה פנימית ריפוחית ותובעת מרחף המוות. ההתנגות מפני-תחושה זו של "אימה סורה שב" (Bion, 1962a) על-ידי פיצול וחזרות השלכית, מיסרת עולם רודפי של אוביקטים, המפציל מן האוביקטים הטובים. סיבה של הפעילות הנפשית הכרוכה בשלב מקורם זה של אומד פסיכולוגי (העמוד הפרונטאלי-סכיואלי) תיחון בפק 3.

3. גרוטסיי, בוטמבטי על עבודתו של בילי, הציע כי דחף המוות יכח לא כקליחת של יצורים ורסיים (Klein, 1952c), וגם לא במקבילה הפסיכולוגית של אטרופיה (Fest, 1920), אלא כמערבת של סכמות מולדות המשמעות לכוח את הפוט לסכנה פוסט-אציאלית. דחפיות נתפס כפי שניחו מלחיליה במערכת של פורד קווסטופר. דחף המוות נתפס כמקור של הגנת האני

בתחום של סכנה אפשרית ממנו מודד-נסרף. דחף המוות נתפס כמקור של הגנת האני התלת-מדיענות, כמו גם של ריבוי מתפקדי האני ודאשונים האוטונומיים, המתחשים את סכנות פנימיות וחיצוניות ומתמודדים עמן.

→ אינו
ממ א
אני מ
פנימית
מאמינה
בפרדגמה
של הצפנים

חיוני קיים. ההבדל בין הפונמות "פ" ו"פ", למשל, אינו תכונה של הגירויים עצמם. למעשה, הוא מוכנה בתוך מערכת ארגון הגירויים שלנו. האדם אינו מסוגל להפוס אף צליל כמתקיים בין שתי פונמות אלה. התינוק מבחין בצורות ובמונים המרכיבים את הפנים האנוריים ומעדיף אותם, על כסיס אופני ארגון תפיסה הקבועים במערכת הגורפנית שלו (Stem, 1983). שוב, אנו מארגנים נתונים חוזניים בהקבצים (במקרה זה צורות ונתונים) שאינם פרי יצירתנו האינדווידואלית, אלא תוצר של מערכת ארגון תפיסתי, המשתפת לכל בני-האדם.

ניתן לראות את האופנים המוקשים של ארגון החוויה במקבילים לאינסטינקטיים אצל חיות. לאפרוח יש צופן מורש, המקורים כל התנסות ממשת, שבאמצעותו הוא מארגן גירויים ומגיב אליהם. ללא כל התנסות מוקדמת, ירוץ האפרוח לחפש מחסה למראה רגם-כנף של עוף דורס (Lorenz, 1937, 1957).

מנקודת-המבט של רעיון הצפנים או הדפוסים המוקשים, המארגנים את החוויה הממשת, ניתן להבין את המושג הקלייניאני של "ידע (מולד)... הטובע ביצרי הגוף" (Isaacs, 1952, עמ' 94) לא כמחשבות מוקשות, אלא כצופן ביולוגי שהינו חלק בלתי-פירכ מן הדחף. התינוק אינו נולד עם הידע, או הפנטזיה, על קריעת השך לגורים, אלא יש לו נטייה-מקדמת חזקה לארגן את החוויה ולהבניה על-פי קווים מסוימים. האם קווים קבועים-מראש אלה הם הקווים שהציעה קליין - זו עדיין, כמיידה רבה, שאלה פתוחה. עם זאת, נראה כי המשגת הדחפים כמבני עומק פסיכולוגיים מהווה תוספת הכרחית לתיאורית הדחפים הפסכולוגיאלית (Samuels, 1985, 1985, Ogdan; ראו אצל Samuel, 1983, בנוגע ליישום המשגה דומה של "מורשת ידע" להבנת מושג הארכיטיפים של יונג).

פרדה-קונספציה ומיוש

בתחילתה, הפנטזיה היא פרשנותו של התינוק לחוויה (אני דוחה בשלב זה את הדין בצורת הסימבוליקציה ובמידת הסימבוליקציות שמיוחסת קליין לחוויה של התינוק בתחילת ההתפתחות). יחסי הגומלין בין המערבת המולדת של התינוק, לבין התנסויותיו הממשת, הם שקובעים אילו פנטזיות ימשכו את התינוק יותר מאחרות. קליין מודגשה בכיחות את האפשרות הדאשונה:

...the child himself
... the relationship between
... the child and the mother

כמיהה, יצר, תשוקה, אלא האמצעי בה"א היריעה, בעזרתו יוצרים בני-הזאם משמעות. כמילים אחדות, פרויד לא הציע בפשטות לראות את הרחף המיני כמחולל משאלות ויצרים מיניים. השיבות רחבה רחבה יותר יש לרעיון המשותפע, כי בני-הזאם מפרשים את כל תפיסותיהם כמנוחים של משמעות מינית, וככך יוצרים חוויה. האדם יוצק מנובן לתפיסותיו הפנימיות וההיצוניות דרך מערכת של משמעות מינית. אם להשתמש ברימוי אחר, הרחף המיני הוא אבן החותה המאפשרת לאדם לתרגם נתונים הושיים גולמיים להוויה שטנית-משמעות (ראו אצל Grünberg and Mitchell, 1983, ריעון ברעיון זה מנקודת מבט שונה).

תיאוריית ההתפתחות הפסיכולוגית של פרויד מבוססת על הרעיון של יציפיה מולדת למכלול מסוים של משמעות (כולל סכנות ייחודיות לכל יציפיה התפתחותי) כאשר היציפיה אינה תלויה בהתנסות ממשית.⁵ שלב התפתחותי של הודת הסיווג, לזוגות, אינה רק הוצר של גורמים סיבביים; למעשה, ההתנסות מעוררת יציפיה מולדת לסוג מסוים של פגיעה גופנית. יותר מכך, תסביך אויפוס בכללותו מובן אצל פרויד כאופנות אוניטרביליות של ארגון החוויה המגובה אליה, ולא רק כמאפיין של הטביכה המשפחתית שהולד מגיב אליה. כאן, שוב, אנו פוגשים פנים אל פנים את התעוזה של פרויד: לא זו בלבד שהוא הציע להבין את מכלול החוויה האנושית כמונחים של משמעות מינית, הוא הציע גם כי תסביך אויפוס הינו עיקרון מרכזי שבאמצעותו מאורגנות משמעות אלה (המיניות בטבען, בסופו של דבר). כמעט שלא ניתן לדמיין את גודל האתגר שהציב לעצמו פרויד בניסיונו ליחד מערכת אחת, שבאמצעותה נוצרת כל המשמעות האנושית, עדישה יחודה, דרכה כל הנתונים החושיים הגולמיים מסוננים, מאורגנים ומוצמדת להם משמעות. ועדיין, זוהי החידה שתאוריית המיניות ותסביך אויפוס של פרויד הן המענה המוצע לה.

לדודו של פרויד, מורשת פולונגטית היא הבסיס ליכולתו של הרחף לעורר מערכות מולדות אוניטרביליות של משמעות מינית:

מה מקור הצורך בפנטזיות ומיניות אוניטרביליות? אלה והחומר המשמש אותן? אין כל ספק כי מקורותיהן מצויים בחדפים, אך

שניתן לזאת, לזוגות, בהמשגות של פרויד את הניחודות, התיאוריה שלו של משמעות וטבעית מודת הייתה בעיקרה תיאוריה של משמעות מינית.

5. אין ספק שפרויד שם דגש רב יותר, לטובים, בסמכות מולדת שנקבעו פילונגטית, מאשר בהתנסות הממשית: "כאשר ההתנסות אינה מלאה להחלים לסמכות המורשת, וה מעצבות-מחוש בדימיון" (Freud, 1918, עמ' 119).

למרות החוויה הטובה, ימשיך התינוק לפרש את החוויה בהתאם לקווי המשמעות הנובעים מצופן הנקשר לרחף המוות: "אפילו הילד שיש לו יחסי אהבה עם אמו, יש בו, כאופן לא-מורע, גם אימה מלהיבלע, להיקרע ולהתרחס על-ידיה" (Klein, 1963b, עמ' 277).

בתיאוריה הקלייניאנית נתפסים החופים החופים הנקבעים כאופן ביולוגי, ומשתמשים בחוויה הממשית על-מנת לחבר "פרה-קונפציה" עם ה"מימוש" שלה (Biom, 1962b). לזוגות, הפרדה-קונפציה של סכנה מחובבת עם פן של המציאות שעשוי להיחות כמסוכן. הפרדה-קונפציה אינה רעיון, אלא פוטנציאל של רעיון. רק בחיבור של הפרדה-קונפציה עם הממשי נוצרת קונפציה (מחשבת).

תפיסתו של פרויד את "הידע המורש"

בהבנה זו את המושג הקלייניאני של "ידע" מורש (מה שביוז 1962a) כינה "פרדה-קונפציה" אני רואה תוצאה טבעית של השיגיה (מבחינת הסדר הפרונולוגי) מבין שהי תרומותיו העיקריות של פרויד לפסיכולוגיה. תיאוריה מבין תרומות אלה היא תפיסתו את הנפש הכלת-מורשת, הרעיון כי לאדם יש מהשבות, רגשות, מניעים וכו', שהוא אינו מודע להם, אך למדות זאת הם ממלאים הנתונים לצפייה. השנייה מבין טיבן של מחשבותיו, רגשותיו והתנהגותו הנתונים לצפייה. השנייה מבין שהי תרומותיו הכבדות של פרויד הייתה תיאוריית המשמעות המינית. אני מאמין כי השיבותה של אבן-פינה שנייה זו של התיאוריה הפסיכואנליטית, התמצאה בשנים האחרונות במידה רבה. לא זו בלבד שפרויד טען כי התשוקה המינית מהווה מניע אנושי רב-עוצמה, הוא טען גם כי היא קיימת מלידה (תיבט זה של התיאוריה המינית של פרויד מובן וממועד בדרך כלל, אך אינו סבור כי זהו התיבט המשמעותי ביותר בתיאוריה המינית של פרויד). הצעה קיצונית רחבה יותר הייתה ברעיונו של פרויד כי כל המניעים האנושיים, כל הפסיכופולוגיה האנושית, כל ההישגים והתרבויות האנושיים, כל ההתנהגות האנושית, ניתנים להבנה כמונחים של משמעות מינית.⁴ מנקודת מבט זו, הרחף המיני אינו רק

4. מאז הציג פרויד (1905) את מושג הרחף, הוא חשב על הרחף המיני כמולדת ברחף שני (רחף האי, וכפי שסען אחרי 1920, רחף המוות). כתוצאה מכך, פרויד מעלים לא ראה את המשמעות הפסיכולוגיות, הנובעות מחדפים, כמינית בטבען באופן בלעדי. עם זאת, כפי

הממשית מפעילה סדרת תפקודים מולדים המארגנים את הצלילים הנתפסים של הדיבור.

במונחים של הזקבלה האתולוגית שהוצגה קודם לכן, אמא-הטרנגולת אינה מלמדת את אפרודיזה את פרטי מבנה הכנף של עופות דורסים, ואין היא מדגימה להם את תגובות ה"מאבק או מנוסה" האדפטיביות לנוכח הדורס. במקום זאת, הפעילויות האמהיות של התרגולת מבטיחות את התלכדי הפשילה הקבועים-ביולוגית של האפרות, הכוללים דפוסי תגובה דחפיים מורכבים ומובחנים ביותר, כגון היכולת להבחין בין רווס ללא-דורס, ולהגיב באופן ייחודי לכל אחד מהם.

התובנה של בולבי (1969), באשר לדפוסי התנהגות מולדים של התקשורת attachment ופרדה, נקשרת למושג מבנה העומק הפסיכולוגי שהחיותי, גם אם אינה זהה לו. בולבי אינו מתמקד בארגון הפסיכולוגי של משמעותיות בהתאם לקווים מסוימים, אלא ביחסי הגומלין בין מערכות התנהגותיות סביבתיות ופנימיות.

לדעתנו של המשורר... יש תפקוד בולגי ייחודי כשלעצמו... התנהגות של התקשורת היא מה שמתרחש כאשר מספר מערכות התנהגות מופעלות אני מאמין כי מערכות ההתנהגות עצמן מתפתחות אצל התנוק כתוצאה מן האינטראקציה שלו, האדפטיבית מברווה אבולוציונית, עם סביבתו, ובייחוד כתוצאה מן האינטראקציה שלו עם הדמות הראשית בסביבה, כלומר האם (עמי 179-180).
התיאוריה של בולבי דומה לרעיון מבנה העומק הפסיכולוגי בכך שהיא מתמקדת ברכיבים שלא נלמדו, אלה "שמעל למקרה הפדטי", בהתנהגויות של התקשורת ופרדה. עם זאת, היא שונה ממושג מבנה העומק הפסיכואנליטי בכך שהיא עוסקת בדפוסי התנהגות ולא במערכות של הפקת משמעות וארגונה.

הצורה הסימבולית של פעילות פנטזיה מוקדמת

עד כה, נדחקו הצדה שני היבטים של התפתחות ה"י הנפש המוקדמים, כדי להקמיק בתהליך שבאמצעותו יכולה להתקיים "מורשת פילוגנטית של ידע". כעת נתמקד באופן שבו תחושים תכנים נפשיים מוקדמים (פנטזיות פרימיטיביות) על-ידי התינוק. אנו שואלים כעת: מהי, לפי קליין, צורת הסימבוליציה שהתנוק משתמש בה (כגון מילים, דימויים חזותיים,

עדיין יש להסביר מדוע נוצרות, בכל מקרה ומקרה, אותו פנטזיות, עם אותם תכנים. יש באמתותי תשובה, שאני יודע שתיראה נעות בעיניכם. אני מאמין כי פנטזיות ראשונות אלה, כפי שאני מעדיף לכנותן, וללא ספק גם כמה אחרות, הן בבחינת מנת פילוגנטית. הפרט מגיע באמצעותו אל מעבר לחוויה של-עצמו, אל חוויה קדומה, נמקדות בהן הייתה החוויה שלו גולמית מדי. נראה לי אפשרי בחחלט כי כל הדברים המוצגים בפניו כיום באנליזה כפנטזיה - פיתוי ילדים, שלחוב ההתרגשות המינית על-ידי צפייה במשגל הורג, איום הסירים (או אף סירים כשלעצמו) - הן התרחשויות אמיתיות אי-פעם, בתקופות הקדומות של משפחה ראומ, וכי הילדים, בפנטזיות שלהם, פשוט ממלאים את החללים שבאמת הפרטית באמת פרד-הוסטורית. שוב ושוב עלה בי השד כי הפסיכולוגיה של התינוקות מאתחמת בתוכה, יותר מכל מקור אחר, שרידים עתיקים מן ההתפתחות האנושית (Freud, 1916-1917, עמי 370-371).

מזווית ראייה זו, קליין לא הציגה נהג קיצוני מהמשנת "מורשת" הידע של פרויד; בעצם, היא החזיבה את רעיון המוכנות המורשת לארגון החוויה בדרכים מסוימות, של פרויד, ומתזה אותו כך שיקלל את החוויה הפרד-אדיפאלית. בייחוד, התמקדה בצורות של פרד-קונספציה המאפיינות רמות אוראליות ופאליות של ההתפתחות. כאשר שצגה אייזקס (1952) כי את הידע של התינוק על השד ואת משאלתו לקרוע אותו לגורים יש להבין כטכני כדחפים, היא שכללה הרחיבה, עד לשלבים מוקדמים של ההתפתחות הדחפית, עקרונות, המצויים בליבת אחת מתרומותיו המתפתחות של פרויד לפסיכולוגיה: הפוטנציאל של הדרך לשמש כאבן רוזטה לאדם בייחסו משמעות לחוויה.

לדידה של קליין, החוויה הממשית, המשתנה במידה ניכרת בין משפחות, תרבויות ותקופות שונות, מספקת נתונים, המאורגנים על-ידי הצופן השכני בדחפים, באופן הנקבע במידה רכה מראש. אם נשתמש בהקבלה למבנה העומק של השפה, טווח רחב מאוד של נתונים פנומיים (הצליל של השפה המדוברת בפועל) יספק "צרייה" מספקת לתינוק על-מנת שיתפוס את יחידות הצליל של השפה ויארנן אותן למערכת, הכוללת את המבנה ההחבירי והסמנטי של שפה מסוימת. אינטראקציה עם דמויות חרות, כולל השיפה לשפה המדוברת, היא חיונית, אך לא כמקור ידע ייחודי על שישה ליצירת דקדוק. במקום זאת, החוויה

במערכת של חוויה הושיית, בלתי מילולית (כולל חוויות של תחושת תנועה ותחלשות קורביים). פעולת המיון זו כרוכה, בחלקה, בניסיון לחשוב ללא מילים. למרות הקושי הרב לדמיין את עצמנו במצב הפסיכורגני של התנתק, אין כל דבר מיסטי ברעיון של פנטזיה ניקחותית. את חוסר ההמשכיות שבין המצב הרגוע למצב הניקחות ניתן להבין כנרבעת בתלקה מכך שתינוקות משתמשים בצורה ובאופנות של פעילות סימבולית באופן שונה מילדים וממבוגרים. העובדה כי לא ניתן לצפות ישירות בפנטזיה הניקחותית אינה מעלה בעיה תיאורטית גדולה יותר ממושג הנפש הלא-מודעת, שבהגדרה אינה ניתנת לצפייה. בדומה לבלתי-מודע, רק הנוגרות של הפנטזיה הניקחותית ניתנת לצפייה.

דרגת הסובייקטיביות ואופנות הסימבוליציה

בפעילות הפנטזיה המוקדמת
 בניסיונו להבין את טיב המושג הקליינאי של פעילות פנטזיה מוקדמת, עלינו להקור בשלב זה ביצר תופסים הקליינאים את מקומו של הסובייקט ביחס לסימוני ולסמלין, בתהליך הייצוג של חוויה גופנית בפנטזיה. במילים אחרות, יש לנסות להבין כיצד תפסה קליין את האופן בו חווה התינוק את עצמו ביחס למחשבותיו ולתחושותיו. קליין אינה בהירה בהשקפתה בנוגע לחוויות התינוק את יחסי האובייקט-החליק המוקדמים שלה. להלן קטע מייצג מרינויה של קליין על רגשות התינוק ביחס לאובייקטים פנימיים רודפניים או כאלה שעברו אידיאליזציה:

טבעם של רגשות התינוק החד מאוד הוא קיוני ורב-עוצמה. האובייקט המתסכל (הרט) נחוה כרוח ומאיים, השד הטוב נוטה להפוך לשד היידיאלטי שאמור למלא את התשוקה החמדנית לסיופוק בלתי-מוגבל מיידי ונצחי. כד, עולים רגשות ביחס לשד מושלם ובלתי-נדלה, תמיד נגיש, תמיד מספק. גורם נוסף התורם לאידיאליזציה של השד הטוב טמון בעוצמת הפחד הרודפני של התינוק, היצר את הצורך בהגנה מפני רודפים, ולפיכך מגביר את כוחו של האובייקט המספק-כל. השד שעבר אידיאליזציה יוצר את השד הרודפני, וכל עוד נובעת האידיאליזציה מן הצורך להיות מוגן מפני אובייקטים רודפניים, זוהי שיטת הגנה מפני חרדה (1952, עמ' 64).

בתיאור זה נכרבים הדומים לו (ראו, לדוגמה, קליין, 1930), מותירה קליין שאלה יסודית ללא מענה: האם קיים עצמי סובייקטיבי, המרגיש

תחושות גופניות). ומהי מידת הסובייקטיביות שהתינוק מסוגל להי תחילה אפנה לרעיון הקליינאי של צורה (form), בניגוד לאופנות (model) של סימבוליציה הכרוכה בפעילות של פנטזיה מוקדמת (אופנות הסימבוליציה הכרוכה בעמדה הפרואידית-סכיזואידית, כלומר, זיהוי סימבולי, תידון בהמשך). אם מבינים את תיאוריית ההתפתחות המוקדמת של קליין כתיאוריה המתארת את התינוק כעוסק בפעילות נפשית סימבולית שאפשר להשוותה לזו של שונגר, ושונוה ממנה רק בדרגת הפרמיטיביות של החכמים, קשה שלא להמלא כספקנות ביחס אליה. לעתים קרובות נשמעת הטענה, כי הקליינאים סבורים שהתינוק מסוגל לפנטזיה הרבה לפני שניתן ליכולותיו הסימבוליות (בעיקר המילוליות) להגיע לדרגת ההתפתחות הנדרשת לצורך פעילות כזו. ביקורת כזו מבוססת על הכנה חלקית של מושג הפנטזיה הקליינאי. הקליינאים אינם מגבילים את מושג הפנטזיה לפנטזיות בצורת סמלים חזותיים ומילוליים: "בתחילה, נישא כל כובד-משקלן של המשאלה והפנטזיה בקרי התחלשה ודהגש" (Isaacs, 1952, עמ' 92).

אם רוצים להבין את התיאוריה הקליינאית של פעילות פנטזיה מוקדמת, יש לזכור כי אצל הקליינאים התיאורים הכרוכים של פנטזיות מוקדמת הם בהכרח מילוליים, ולכן, קשורים רק באופן עקיף לפנטזיה הניקחותית הטרנס-מילולית. התינוק אינו חושב במנותחים מילוליים: האופן הכוגר של התיחחות לגוף ולנפש כאל שני סוגי חוויה נפרדים, ודאי שאינו תקף ביחס לעולמו של התינוק. קל יותר למבוגרים לצפות במציעה ממשית מאשר לזכור או להבין מהי חוויות המציעה לגבי התינוק, שמבחינתו אין דיכוטומיה של גוף ונפש, אלא חוויה יחידה, בלתי נפרדת, של מציעה ופנטו. אפילו היבטים של החוויה הפסיכולוגית, אותם נמדדו בהמשך כ"תחושות", ירגיש" וכו', אינם נתנים להבחנה ולהפרדה בתקופת חיקות השלם הראשוני של החוויה, של למצוץ - לחוש - להרגיש - לפנטו. חוויה סוסאלית זו הופכת מובחנת בהדרגה להיבטים שונים של חוויה: תנועות גופניות, תחושות, דמיון, זיעה, וכו' הלאה (W. C. M. Scott, 1943, Isaacs, 1952, הערת שוליים בעמ' 92-93).

כדי לגבש מושג כלשהו על חוריית הפנטזיה של התינוק, עלינו לנסות את הכלת-אפשרי, לדמיין את עצמנו מחוץ למערכת הסמלים המילוליים, בה חיים ולכודים המבוגרים, ובמקום זאת, לדמיין עצמנו

הראשונים לחיים? כיצד יכלים הקליינאנים להניח כי היכולת להבחין בין חוץ לפנים, היכולת לייצג את האם בהיעדרה, היכולת להבחין בין עצמי ללא-עצמי, היכולת להבחין בין האם לבין אנשים אחרים וכו', קיימות כולן בשבועות הראשונים לחיים, בעוד פיאזזה הוכיח שיכולות אלה מושגות רק בשלב התפתחותי מאוחר הרבה יותר?

אני מאמין כי לקלאין ולחוג המוקדם שלה (כולל Isacs, Riviere, Rosenfeld, Heimann, (1952) העלתה את רעיון ההמשכיות על שאלות אלה. אייזקס (1952) העלתה את רעיון ההמשכיות בהתפתחות באמירתה כי כשם שילדים מבינים שפה לפני שזוהי יכולים לדבר, כך וורשת פעילות הפנטזיה התפתחות רבה לפני שנמצאת לה עזרת בתוצרים מילוליים ובעיצולת משחק.

אני סבור כי ניתן כיום להתבונן באופן מעמיק יותר בהתפתחות הכשורים המנטליים שבבסיס פעילות הפנטזיה, על-סמך עקרונות ההתפתחות שנובעים מן המחקר הוצפיתי בהינתקות שערכו Bower (1977), Eimas (1981), Sander (1975), Stern (1977), Trevarthan (1979) ואחרים. על-פי נתונים אלה, כישורים קוגניטיביים אינם מתפתחים אך ורק לאורך רצף כרונולוגי של הכתנה ואינטגרציה של מבנים. כמה מהם מעלים ספק באשר לקיום הרצפים ההתפתחותיים שהמחיש פיאזזה (1936) בצורה בה נאח. בכל מקרה, להבנתו של פיאזזה את ההתפתחות הקוגניטיבית נוסף הרעיון של כישורים המופעלים מוקדם הרבה יותר מן המצופה. זאת, כאשר הפעלה זו חיונית לתינוק על-מנת להשתתף ביהסטים המוקדמים עם האם, שהם בעלי ערך קיומי בעבורו, כלומר, בדיאלוג אסדתיניק של הימים והשבועות הראשונים לחיים (ראו Grotstein, 1983; Stern, 1983).

סטרן (1977) מתאר את "ההערפה המולדת" של התינוק לתצורות חוזרות מסוגות היצורות פנים אנושיים. כוללת האבחנה של התינוק בין צורות לגורמים מאפשרת לו לתפוס תצורות כאלה ולברור אותן "ללא כל תגמול-למידה ספציפית קודמת" (Stern, 1977, עמ' 36).

ההעניינות המיוחדת (של התינוק בפנים האנושיים) נטמכת על בסיס ביולוגי מתוקף הוסייה המולדת של התינוק לסוגים ולכמויות מסוימים של גורמים... הפעות החדת שיערות זוויות העיניים, כמו גם תנועת הכחה-בהיר שנוצר בין האישון ללנוב-העין ובין הגבה לעור, מרתקים במיוחד בעיני התינוק. לכן ההתחלה, אם כן, "מתוכנת" התינוק למצוא את הפנים האנושיים מרדקום... (Stern, 1977, עמ' 37).

מפחד מפני האובייקטים הודעים ומגן על-ידי הטובים; או האם זו פשוט עובדה (שאינה נחווית על-ידי מישהו מטרים), כי קיימת סכנה שמעלים האובייקטים הרעים, וקיים צורך מקביל בהגנה, שמספקים האובייקטים הטובים? במקרה האחרון (כב דברים פשוט קורים) לא מעורבת כל סובייקטיביות; יש פשוט רישום של תחושות, והיעדר של הרגשת "היות-אני", היעדר תחושה של העצמי כצופה וכיוצר של מחשבותיו, רגשותיו ותפיסתיו של הפרט. השפה שקלאין נוקטת כאן אופיינית לדין שלה בפנטזיות ינקותיות, בכך שהיא מתבססת רבות על לשון סבלה לצורך תיאור חווייתו של התינוק: "האובייקט הרע נחוזה ב...", "האיש הטוב נוטה להפוך ל...", "עולים רגשות...", פחדים יוצרים את הצורך...". בהגנה, האידיאליזציה 'נובעת מן הצורך להיות מוגן'. רק שימנש זה בשפה מרמז בעקיפין כי קליין תופסת את החוויה הינקותית המוקדמת כבלתי סובייקטיבית (כלומר, משוללת תחושה "היות-אני").

עבודתם של קליינאנים מאוחרים יותר (Bick, 1968; Segal, 1975; Melzer, 1977; Tustin, 1972) ואחרים) נעה במידה רבה לכיוון של תפיסת חוויית הינקות המוקדמת כמשוללת סובייקטיביות. מהשבוחתי, רגשותיו ותחושותיו של התינוק נתפסים בעיני ממשכיים אלה של קליין בדרך דברים כשלעצמם, אירועים שפשוט מתרחשים. התינוק אינו חווה עצמו כבעל נקודת מבט או השקפה. לא קיים תינוק כחושב או כמפיש של החוויה שלו. מנקודת מבט היצונית, התינוק מפרש תפיסתו חושיות, לדוגמה, באופן פרויאודי או אהב. עם זאת, אין לתינוק כל מודעות לעצמו כפרשן של חוויה בשלב התפתחותי מוקדם (העמדה הפרונאודי-סכזואלית). העצמי שאכן מתקיים הוא העצמי כאובייקט, לא העצמי כסובייקט (מצב חוויה זה יידון בפירוט בפרק 3).

כישוריו המנטליים של התינוק

בנקודה זו, שבה ועולה השאלה האם הקליינאנים "מאמינים באמת" שפעילות מנטלית מורכבת, כגון זו הכרוכה בפנטזיה של קריעת השד לגורמים, אכן מתרחשת במהלך השבועות החודשים הראשונים לחיים. שאלות חשובות נותרות פתוחות, גם אם ניקח בחשבון שהפנטזיות הינקותיות, כפי שקליין תופסת אותן, אינן מסומלות באופן מילולי, אינן מנויות-מראש שהיכולת הסימבולית מפותחת יותר מן הזיהוי הסימבולי הלא-מילולי, וכרוכות רק במינע סובייקטיביות, אם בכלל. כיצד יכלים הקליינאנים להניח כי קיימים כישורים קוגניטיביים מתקדמים שבועות

התגשבותה של תחושת קביעות האובייקט בגילאי שמונה-עשרה חודשים ו-18-22 חודשים משקפת הישגים קוגניטיביים מורכבים, מוכנים ויציבים הרבה יותר. כאשר שוקלים את הדיעוך של קליין - כי התנונה מסוגל לזכור את האם בהיעדרה כבר בשבועות הראשונים להיין - יש להתירם לציפייה מקדומה זו לאובייקט הנעדר.

אינטואיציה מוקדמת זו ביחס לטבעם של אובייקטים משקפת את פעולת מבני העומק הפסיכולוגיים, אופנריות מולדות לארצות התפיסה. להפיר בכך שישנן אופנריות מולדות לארצות החוויה, אין פירוש שהתנונה מסוגל לפעילות הנפשית המורכבת שמדמה קליין או שתוכן פעילות נפשית זו הוא מן הסוג שמסערת קליין.

תפקיד הסכיכה

מתוך הבנה זו של התפיסה הקלייניאנית, של דחף, פנסיות ופרה-קונספציות, נובל כעת להתבונן ברעיון של קליין בנוגע ליחסי התנונה עם הסכיכה. לדעתה של קליין (1952, 1957, 1958), בתחילה שבו התנונה בהלך-זרחה שלו, אשר לא נחוות בהלך-זרחה. בראשית חייה, רואה התנונה בעולם החיצוני רק מה שהיא מצפה לראות על-סמך פרה-קונספציות (ארצות התפיסה שנוצב על-סמך אופנריות מולדות לארצות החוויה). ציפיות אלה הן משני סוגים כלליים, המשקפים את מבני העומק הקשורים לדחפי החיים החמות. לדירה של קליין, דחף המוות יוצר הדרה יותר מדרף החיים, ומלכתחילה משפיע בעוצמה רבה יותר על אופן ארגון החוויה של התנונה. לדירה של קליין (1952a), דחף המוות מחולל תחושת סכנה, המתעצבת בצורה מסוימת כאשר התנונה מארגן את תפיסתו (הן תחושה מופנית פנימית והן תפיסת אובייקטים חיצוניים) בהתאם לאופנות יחסית-משמעות הטבעה בדחף זה. מערכת שנייה של משמעות נוצרת על-ידי ארגון תפיסותיו של התנונה בהתאם לדחף החיים. שבי בתפיסתו, התנונה אינו מסוגל ללמוד מן הנסיון, משום שהתנסות הדרשה מפורשת רק כמנהגים של ציפיות אלה. מצב מקביל מתקיים אצל מטופל מבוגר הסובל מפראנויה קשה, הוזה את כל יחסי החודשים במנהגים של ציפייה לסכנה. כאשר מישהו מפגין כביכול כנה כלפי המטופל המאוד פנואילי, הוא תופס בעיני המטופל כמתחזה. המתמודד אותו לעמדה של פגיעות. בדומה לכך, המטופל ההיפוכונדרי חווה את כל התחושות הגופניות בהתאם למחשבת-השווא שלו על סכנה פנימית.

כשלב מוקדם מאוד מסוגל התנונה להתחזק בין פני האם לבין פנים אחרים (Brazelton, 1981). עם זאת, ההבחנות בין צורה לגווני הכרוכות במשימה קוגניטיבית זו, והיכולת להיזכר בהבחנות אלה, אינן מתקבעות, וגם אינן מורכלות. הן לא יתקבעו כחלק מן הכישורים הקוגניטיביים המובהקים והנצפים במצבי מבחן פיאזיאניים, עד לשלב התפתחותי מאוחר הרבה יותר (שלב קביעות האובייקט של פיאזזה 1954). בו רוכש התנונה יכולת לשמר ייצוג נפשי של אובייקט דומם בעת היעדרו, אינו מתרחש עד לרבע האחרון של שנת החיים הראשונה). אם נשתמש במודל זה של יכולות קוגניטיביות המתפתחות במהלכו של יותר מלוח-זמנים אחד ותלויות מאד בהקשר הדגשי והכיצואי המסוים, נוכל לקבל את האפשרות שהפעילות המנטלית, הכרוכה בתפיסה הקלייניאנית את הפנסיות הניקודית, כוללת, אולי, את הפעולות הקוגניטיביות הפחות יציבות וחיוור תלויות הקשר, אלה שאינן מצויות בסינכרוניזציה עם התפתחות המבנים הקוגניטיביים הקבועים שתואר פיאזזה.

מגמה משמעותית שנייה, הנובעת מן המחקר התצפיתי בתנוקות של שלוש העשרים האחרונים, היא הרעיון כי התנונה משתמשת ביותר מצורה אחת של ידע על האובייקטים. נראה כי צורה אחת של ידע מתפתחת ברצף של שלבים (כל התפתחות קוגניטיבית נבנית על הקודמות לה, כך שהפעולות המנטליות הולכות ונעשות מורכבות); השנייה מצטיירת כאינטואיטיביות יותר, בכך שאינה תלויה בסדרת שלבי התקדמות בתפקוד המנטלי. למשל, באאר (1971) הוכיח כי כשבועות הראשונים לחיים, יש לתנוקות תחושה של רצף בקיום אובייקט מעבר לזמן ולמרחב. בסדרה אחת של ניסויים, תינוקות שמלאו להם עשרים ימים הפגינו הפתעה כאשר אובייקט לא שב והופיע לאחר שהוסרה מחיצה שהונחה בין התנונה לבין האובייקט. בסדרת ניסויים אחרת, כאשר הסתירו מעיני תינוק בן שמונה שבועות קטע ממסלולו של אובייקט בתנועה, תנועות העיניים והראש של התנונה צפו את הופעתו. המחקרדות של האובייקט מצדה השני של המחיצה, עוד לפני שהאובייקט אכן התגלה במקומו החדש.

נראה כי אפילו תינוקות צעירים מאוד יודעים כי נמצא שם אובייקט, אפילו לאחר שהוסתר... בשל גילו המוקדם של התנוקה והחדשות של המבחן, אין זה סביר שגלמדה תגובה כו (Bowlby, 1971, עמ' 35).

ניתן לדמות בתחושה מוקדמת זו של רצף החומר מעבר לזמן ולמרחב חלק חשוב מתחושת האובייקטים ה"אינטואיטיבית" הקיימת מלידה.

הסבר מספק לאופן שבו רוכש התניוק את היכולת ללמוד מן הניסיון. למרות זאת, נראה לי כי באחד המושגים של קליין מובלעת הבנה מעמיקה יותר לשאלה זו. המושג אליו אני מתייחס הוא הזדהות השלכתית, המאפשרת להביך את האופן בו מסוגל התניוק להגיח מן המערכת הסגורה של עולמו הפסיכולוגי הפנימי. בהשילן את עולמו הפנימי על החיצוני, התניוק שבו, עד שתאפשר לעצמה האם כי ייעשה בה שימוש, בתהליך בו נוצרת ישות א-תניוק, שאינה תניוק ואינה אם, אלא תוצר של השניים. למרות שקליין תפסה את התהליך הזדהות ההשלכתית באופן כזה רק במרומה,⁶ אני רואה בו אותו היבט של התפתחות מוקדמת, המאפשר לתניוק לנוע אל מעבר לעצמו (Segel, 1979, 1981, 1982a).⁷

הזדהות השלכתית, כפי שאני מבין אותה, מאפשרת לתניוק (לימד דיוק, לא-תניוק) לעבד את הזוויה באופן השונה באיכותו מכל מה שהתאפשר לתניוק לבדו. בהזדהות השלכתית, מעורר המשליך בעולמו מצב רגשי, התואם מצב שהמשליך לא היה מסוגל לחוות בעצמו. האובייקט מגוים למלא תפקיד במסה מוחצנת של המצב הפסיכולוגי הבלתי-מודע של המשליך. כאשר "נמצע" של הזדהות השלכתית מאפשר למצב שהתעורר לשחות בתוכו, בלי לנסות מיד להפטר מרגשות אלה, הזוג משליך-נמצע יכול לזווח את אשר הושלך, באופן שאינו נגיש למשליך לבדו.

הזדהות השלכתית אינה רק תהליך שבו האם (כאובייקט של הזדהות השלכתית) "משלכת" את הזוויה בעבור התניוק (המשליך) ואז מזדהות אותה לרדיו בצורה שגורן לו להשתמש בה. למרות שזוהי תפיסה נפוצה

6. בשני הדיונים העיקריים שלי על הזדהות השלכתית, התייחסו קליין (1946, 1955) לזדהות השלכתית בעיקר כאל תהליך תוך-נפשי המשמש כאמצעי הגנה מפני חרדה שגורם דחף המוות. עם זאת, הונומאות שיוצא מספנת השימוש שלה בשפה ממוזגת על רכיב בינאסי בתהליך. היא מניחה כי בהזדהות השלכתית תנופה בלתי מודעים משלכים אל תוך הילד. (8 עמ', 1946, וראו על isomorphism האובייקט. ביון (1962a) יפתח את הדיווח של הזדהות השלכתית כהיטים בין מכל למכל, המשמשים לא רק להגנה, אלא כצורת תקשורת בה שתי מטרות אשיות מתמזגות זו את זו.

7. הצורך להשיג תהליך בו מתרחשות תנועות מופרזות פסיכולוגיות סגורה לפניהן אינו ייחודי לתיאוריה הקליינאנית של ההתפתחות. לפי פרויד (1914), חיוב התניוק לניעוץ ממשב תוך-נפשי של "עוקיסיס סהור" (עמ' 150) לשלב מאוחר יותר של התייחסות אובייקט ותקסיסיס משני. כמו אצל קליין, פרויד מעולם לא תיאר את התהליך שבאמצעותו נמלט הזוגת מן המערכת הפסיכולוגית הסגורה שלו, בה כל המשקעות הפסיכולוגיות היא בעצמי, ואמר רק כי תסכול דחפי כופה את המציאות על התניוק המביט, ומוביל להתפתחות של עיקוד המציאת. כך מוטבר המניע להתפתחות של מטרות פסיכולוגיות פתוחות, אך התהליכים הפסיכולוגיים והבינאסיים המתוכנים שיתיי זה נותרו בלתי מובדלים.

ממצאים נורמליים העולים בכדייקות גופנית ובהקדקות מעבדה אינם מרגיעים כלל וכלל, משום שהמושמות מיוחסות לנתונים אלה או נשללת מהם בהתאם למערכת פרנואורית המגשימה את עצמה. לסיכום, התניוק, על-פי קליין, יוצר את המציאות שלו מלכתחילה: "המציאות המוקדמת של הילד היא כולה פנטסיה" (Klein, 1930, עמ' 238). באופן חלקי, ניתן להביך זאת בהשלכת עולמו הפנימי של התניוק אל תוך האובייקטים החיצוניים שלו (Grostein, 1980a). אך כסיסי אף יותר מרעיון ההשלכה הוא הרעיון כי התניוק אינו מסוגל לעשות דבר, מלבד ליהס משמעות לחוויה על כסיס הצפנים המוגדרים שלו, דחפי ההיים המוות.

בעת עולה השאלה, כיצד יוכל התניוק לפרוץ אי-פעם כלא זה של הפרד-קונספציות שלו. כיצד הופך התניוק, כפי שתופסת אותו קליין, למסוגל ללמוד מן הניסיון? תשובה אחת אפשרית שמציעים הקליינאנים היא כי במשולב עם פשילה ביולוגית של התניוק, התנסות טובה מרכבת את אמונתו של התניוק באשר לסכנת שבשולם:

כאשר התנתנויות הטובות עולות על הרעות, מתחיל האני להאמין בשליטת האובייקט האידיאלי באובייקטים הרודפניים, ובעולונות דחף החיים שלו על פני דחף המוות שלו (Segel, 1964, עמ' 37).

עם זאת, התשובה אינה מספקת לחלוטין; ניתן לתהות מדוע יבטח התניוק בהתנסות הטובה במקום לפטור אותה כתכסיס או כרמאות.

המינון החסי המולד של דחפי החיים המוות, בהם ניתן התניוק, תופס גם הוא מקום נכבד בחשיבה הקליינאנית על יכנלמת של התניוק להגיח ממערכת נפשית סגורה זו. השענה היא, כי אם המינון המולד של דחף החיים עולה על זה של דחף המוות, השלכת נגזרות דחף החיים אל תוך אובייקטים תאפשר יצירה של אובייקטים טובים אידיאליים, המשמשים להגנת האגו מפני האובייקטים הרודפניים. אך אין בכך הסבר ליכולתו של התניוק לשנות את היסויו עם האובייקטים הרעים, מעבר להסתמכו על האובייקטים הטובים האידיאליים שיגנו עליו מפני הסכנה. בהקבלה, המסופל הפרנואורית המבוגר אינו משתחרר מן הפרנואוריה בכך שהוא מפתח יצירות משטרה נפשית' שתגן עליו מפני הסכנה. לא ניתן להסביר שינוי באיכות הזוויה של התניוק את האובייקט הרע בשינוי כמותי במאוזן הכוחות בין האובייקטים הטובים לרעים.

בעיני, אך לא אחד מן ההסברים הקליינאנים המזווכים לעיל מציע

לצתקפה על חיבורים". הנהגות זו מופנמת על-ידי התינוק בצורה של מתקפות מכוונות-לעצמי כלפי גיטיות לחבר מחשבות ולהפיק קשרים גמישים (חיבורים) עם אנשים אחרים. תהליך זה, על-פי ביזן (1959), הינו גורם חיוני באינטליגנציה של סכיזופניה והפרעות רגשיות ממודות אחרות.

מקודת המבט של הבנת ההזדהות המשלכתית כפי שתוארה, תפיסת ההתפתחות המקדמת על-פי קליין אינה אמורה להמעיט בחשיבות הטכיבה, האם הממשית, כיוון שהאם היא שותפה עיקרית בתהליך הפסיכולוגי המשותף שמכוננת הזדהות המשלכתית. על-פי תפיסה זו, האם-התינוק של הזדהות המשלכתית היא הזדהות הפסיכולוגית הפסיטית בהתפתחות המקודמת. לזאת, הסבר זה, ליכולת התינוק להתפתח אל מעבר למגבלות מערכת הפרה-קונפציות המורשת שלו, מספק הרבה יותר מן המסברים שהציעה קליין במפורש.

הערות מסכמות

מלאני קליין העשירה את התיאוריה הפסיכואנליטית בגיטיותיה לשרטט את טיב הפעילות הנפשית המקדמת מאור. הזיכוח העז, ולעיתים לוחט, סביב התיאוריה ההתפתחותית הקלייניאנית, התמקד באופן כמעט בלעדי במועד הפיעת הפעילות המנטלית, כלומר, הפנטזיה; מידת הספציפיות בפעילות הפנטזיה המקודמת; הזוכן התקפני והרודפני בעיקרו המיוחד לפנטזיות אלה; והסטייה של תפיסה זו מן התפיסה הפיאליאנית של היווצרות היכולות הקונפליקטיות.

המקור המוגדר של זיכוח זה האפיל על כמה מאפיינים חשובים של התרומה הקלייניאנית. ראשית, בכל תיאוריה התפתחותית, הוצף המיוצע והחסים שבין השלבים ההתפתחותיים חשובים הרבה יותר מתארך מדויק של האירועים. יהיה זה שירות-דוב לתיאוריה הקלייניאנית אם יפסרו אותה בגלל לוח-זמנים בלתי סביר, לפני שיתייחסו אל התועלת האפשרית שבתפיסתה המשופרת את רמות הארגון הפסיכולוגי המקודם.⁸

8. אני מסכים לחלוטין עם הערותיו של וינקוט (1954) המבהינת בין לוח הזמנים לבין תכנים משיגים ספציפיים בתיאוריה ההתפתחותית הקלייניאנית: "אם אני מוצא אגילטיקאית המשיג יתר על המידה את העונות כי תעמדה הדיאונת בהתפתחות שייכת לשת ההודים הראשונים בחיים, אני נוטה להעיד: כמה חבל לקלקל מושג בעל ערך, כשהתפיסה אתו לרעיון שקשה להאמין בו" (עמ' 163).

של הזדהות השלכתית, הבנה זו מוגבלת, משום שמתמע ממנה כי אופן הקליטה של התינוק אינו משתנה במהלך התהליך. ללא שינוי באופן ההזדהות של התינוק את תפיסתו, הוא לא יוכל למתן את ציפיותו גם אם והשליכה שלו התנתה על-ידי האם והפכה גמישה לו באמצעות השיפול והדאגה האמפתיים שלה. אני מאמין, כי בהנחת התינוק אל מחוץ למערכת הסגורה של עולמו הפנימי, כרוכה פעילות פסיכולוגית, השונה באופן איכותי מתפיסת הפקיד האם בהזדהות השלכתית כ"מערכת" או "מעבדה". בהזדהות השלכתית, נוצר פוטנציאל לאיכות מטיימת של חוויה מבה האם-התינוק. לקאן (1956b) מתייחס לישות הפסיכולוגית החדשה הנצרת על-ידי האם והתינוק (או המטופל והאגילטיקאית) כאל "האחד". ישות האם-התינוק של הזדהות השלכתית מוצלחת גדולה יותר מהפדט הבודד, ובעלת יכולת ליצור איכות חוויה שפרט כלשהו לא היה מסוגל ליצור בחדות עצמו.

להרגשתו, המושגים עיבוד ועיכול יכולים להיעשות כאשר מתרחסים לפעילות הפסיכולוגית של אויביקט הזדהות המשלכתית; מושגים אלה להיות תלוי במשליך. מושגי המקל והמוכל של ביזן (1962a) מייצגים את המצב באופן מדויק יותר. תבלה כרוכה לא רק בשינוי של מה שתושלג, אלא גם בשינוי של המשליך, במהלך יצירת החיבור הרגשי הכרוך בהזדהות השלכתית.

אני מאמין כי את עבודתו של דונלד וינקוט על מושקעות אמאית בסיסית [Primary maternal preoccupation], (1956), שלב האשליה (1951), ומרחב פוטנציאלי (1971) ניתן להבין בהתפתחות של הרעיון של הזדהות השלכתית, בצורה של היות-אחד והיות-שניים ברוזמנית (אחדות ונפרדות של האם והתינוק). בצורת חוויה זו, יש פוטנציאל לצורת חוויה יצירתית יותר מסבום המצבים הפסיכולוגיים הכתדים התורמים לה (ראו בפרק 7 ו-8, דיון נוסף בחיטים בין מושג הזדהות המשלכתית למושג המרחב הפוטנציאלי של וינקוט).

עם הבנה זו של הזדהות השלכתית, נוכל לומר כי החשיבה הקלייניאנית כוללת תפיסה מובלעת של חשיבות הטכיבה, אף כי ייתכן שקליין עצמה לא לגמרי תכידה במשמעות מובלעת זו של מושג הזדהות המשלכתית. ללא אם המשמשת כמכל להזדהויות המשלכתיות של התינוק, נגזר על התנוק קיומם אוטיסטי או פסיכטי. ביזן (1959, 1962a) מתייחס לזוסר היכולת או זוסר הרצון של האם לקבל את ההזדהויות המשלכתיות של התינוק

שנית, כשרוצים בקליין יש נטייה לראות ברעיונותיה הצרות, שיש לאמצן או לדחותן, במקום השערה שניתן לשנותן בהתאם להתקדמות תיאורטיות בהמשך, ונתונים קליניים ותצפיתיים חדשים.

כאשר מתייחסים לתיאוריה הקליינאנית כאל מערכת של השערת שניתן לשנות, להחזיק או לדחות בחלקן, ניתן לפתח הלך-רוח, שבו זה אפשרי להסתמך על מה שמובלע בתיאוריה (גם כאשר נראה שהקליינאנים עצמם לא היו מודעים לפוטנציאל המסוים של רעיונותיהם). לדוגמה, את הרעיון הקליינאני לפיו ידע על האובייקטים טבוע במטרת הדחה, אפשר לפתח למושג של מבנה עומק פסיכולוגי, המקביל לרעיון של חומסקי של מבנה עומק לשוני. זהו גורם היוני בכל תיאוריה התפתחותית פסיכואנליטית, והוא אינו מייצג רק ניסיון להפוך את התפיסה הקליינאנית של מורשת פילוגנטיה למקובלת יותר. בנוסף לכך, הרעיון של חודהות השלכתיות פותח על-ידי בין ואחרים למושג המגשר בין התוד-נפשי לבינאישי, למרות העובדה שקליין עצמה פיתחה רק במלעט היבט זה של השיכחה.

שלישית, התמקדות בקשיים הבולטים יותר בתיאוריה הקליינאנית (למשל, לוח הזמנים ההתפתחותי המוקדם) מאפילה על מגבלות בולטות אחרות של החשיבה הקליינאנית. למשל, אחד המאפיינים המגבילים ביותר של התיאוריה ההתפתחותית של קליין הוא תפיסתה את החינוך כישות פסיכולוגית עצמאית, המסוגלת למשאולת ולהגנות, המשלכות על ולתוך אובייקטים, המהווים מערכות פסיכולוגיות עצמאיות. לא זו בלבד שקליין המעיטה בערך הסביבה, אלא שנראה כי כמעט שלא היה לה מושג באשר לאס-תינוק כחודה הפסיכולוגית הבסיסית שמתפתחת בהתחלה. באופן פרדוקסלי, נראה לי כי ניתן להשתמש במושג החודהות ההשלכתיות של קליין כבסיס לרעיון הווצרות החודה הפסיכולוגית אס-תינוק, כפי עשה בין במושג של קֶפֶל ומוכל, וכפי שעשה וינקוט במושג השלב המוקדם של האשלית, ובמושג המרחב הפוטנציאלי.

התורה של קליין היא תורה של חודהות פסיכולוגיות
החודהות אלו הן חודהות פסיכולוגיות של חודהות פסיכולוגיות
החודהות אלו הן חודהות פסיכולוגיות של חודהות פסיכולוגיות

3. העמדה הפרנואידית-סכיזואידית: תעצמו כאובייקט

המאתה "אני ה" נכונה רק על-תנאי, הוא מכבאת רק חלק קטן ושטחיו קטן תעקרון "חמ ח את האדם" [Man is lived by].

גאורג גרוחק

את השקפתה של מלאני קליין על ההתפתחות הנפשית ניתן לראות כהתקדמות בשני שלבים, מן הביולוגי לנפשי הלא-אישי, ומן הנפשי הלא-אישי לסיביוקטיבי. השלב ההתפתחותי הראשון הוא המרתה של התנוק כישות ביולוגית שחורה לחינוך כישות פסיכולוגית. לידדה של קליין המרתה זו מתבטאת על-ידי מה שכינתו מבני עומק פסיכולוגיים המתקשרים לדחפי החיים והמוות. הנפטיה הזנה השתקפות של פעולת מבני עומק פסיכולוגיים אלה, בדיוק כפי שהריכור הוא ה"וצור" של מבני העומק הלשוניים. לידדה של קליין, המעבר מן הביולוגי לפסיכולוגי מוציא לפועל את בניסת התנוק לעמדה הפרנואידית-סכיזואידית. כפי שידון בהמשך, העמדה הפרנואידית-סכיזואידית הזנה שלב התפתחותי שבו העצמי מתקיים בעיקר כאובייקט. זהו שלב התפתחותי של "היות-זה", שבו החוויה הזנה את התנוק 'the infant is lived by its experienced'. מחשבות ורגשות הם בגודל דברים שקורים לתנוק יותר משתם נחשבים או מתושים על-ידי. המעבר מן העמדה הפרנואידית-סכיזואידית לעמדה הריכואינית, כאשר מתגלה "אני" סובייקטיבי, מתאפשר בזכות ההבשלה הביולוגית של החינוק, ומתווך על-ידי התהליך הפסיכולוגי-בינאישי של החודהות השלכתיות. העמדה הריכואינית מהווה ארגון פסיכולוגי מורכב יותר, ובה נוצר תחום חדש של חוויה, מצב חדש של חוויה.¹

1. כאשר אני מדבר על מצב חוויה, אני חושב על החוויה הפסיכולוגית מן החיפס של - איד זה לרגישות. איכות של מצב חוויה נחה הזנה בבואה של מידת הסובייקטיביות (חוויה ה"חוויה אנית") שהושגה: המיקום הפסיכולוגי של סובייקטיביות זו ביחס למחשבותיו של הפרט, לנפשו, לגופו, ללי-אני, חוויית המרחב הפסיכולוגי שבו חושב הפרט את מחשבותיו.